Evolutionen som filosofiskt argument

I sin krönika i Läkartidningen 42/98 kritiserar Bertil Fredholm postmodernistiskt tänkande och idéinnehåll. Det är givetvis bra att medicinare, biologer och naturvetare ger sig in i diskussioner utanför de traditionellt naturvetenskapliga. Kanske ger det på sikt möjlighet att överbrygga klyftan mellan »de två kulturerna», dvs naturvetenskap och humaniora. Dessa inlägg bör naturligtvis tas på allvar och även, när det är befogat, kritiseras.

Att, som Bertil Fredholm gör, använda teorin om evolution för att bedöma vad som är bra eller dåligt av det som händer idag måste bemötas. Jag vänder mig alltså inte emot att Fredholm anser att ett visst tänkesätt är undermåligt utan mot hans argument för det. »Postmodernismens snara död i konfrontationen med en verklighet till vilken den inte är anpassad är… förutsägbara».

Bertil Fredholm tar upp en idé hämtad från Richard Dawkins där idéer och tankekomplex kallas för memer och de memer som finns kvar, precis som beträffande gener, är de som gett störst chans till överlevnad. Men evolutionsteorin ger inga möjligheter, vare sig när det gäller egenskaper/gener eller idéer/memer, att bedöma vad som i dagsläget är rätt eller fel. Evolutionen verkar, när det gäller människan och hennes idéer, givetvis i ett oerhört mycket längre tidsperspektiv. Den är »blind» och saknar syfte (jfr Richard Dawkins »The Blind Watchmaker»). Vårt språk saknar i viss mån ord som neutralt kan beskriva ett sådant långsamt skede. Språkligt sett kunde man kanske lika gärna kalla de gener som finns kvar för » rester» istället för »de bästa» eller »starkaste» eller liknande.

Att, som Bertil Fredholm, se evolutionen som något slags rensande faktor, som hjälper oss att avgöra vad som är bra eller dåligt när det gäller enskilda gener/människor eller memer/filosofier är således helt felaktigt. I det sammanhanget är idén om evolutionen inget argument. Historisk erfarenhet under 1900-talet har visat det med största tydlighet.

Ann Pontén
leg läkare
Lund

Kommentar

Jag vill framföra min ursäkt till Ann Pontén och andra som kan ha missförstått mig på grund av otydlighet. Jag använde två »evolutionsargument»:

1. Det första som var mycket allvarligt menat är en kritik mot poststrukturalistisk uppfattning om språket. Vår språkförmåga är medfödd, genetiskt betingad och sålunda evolutionärt styrd. Detta innebär faktiskt att dess funktioner är betydligt viktigare än att leka franska språkspel.

2. Det andra argumentet var mer på skämt, vilket tydligen ej framgått. Jag tror inte att poststrukturalism kommer att »överleva» i tävlan med andra mer verklighetsförankrade filosofiska modeller.

Jag instämmer till fullo i rädslan att använda evolutionsargument för att argumentera etiskt. Detta har jag skrivit om ungefär fyra gånger tidigare i Läkartidningen.

Bertil Fredholm
professor,
farmakologiska institutionen,
Karolinska institutet,
Stockholm

Är patientens yrke utan betydelse?

Inom den offentliga somatiska sjukvården visar man föga intresse för den sjukes yrke, som ju betyder mycket för vår identitet. Det gäller både yrkesaktiva och pensionerade personer. Sedan man tittat på personnummer blir ibland även en läkare eller sköterska rubricerad »pensionär». Är det verkligen riktigt?

Speciellt då man på grund av sjukdom befinner sig i underläge gentemot såväl läkare som övrig personal vill man behålla sitt sociala sammanhang. Ingen mår bra av att i en besvärlig livssituation avhumaniseras till ett personnummer. Kännedomen om aktuell eller tidigare yrkesverksamhet liksom familjeförhållanden bidrar till förståelsen för patientens reaktion och för sjukdomsutvecklingen.

En egen företagare som drabbats av hjärtinfarkt har exempelvis helt andra behov att kunna planera för framtiden än en löntagare. En sjuk läkare kan plötsligt känna sig helt maktlös och bli passiviserad om han eller hon inte får adekvat information och möjlighet att lägga fram egna synpunkter.

I mitt mångåriga arbete som psykiatrisk konsult vid somatiska avdelningar märkte jag hur intresset för patienters yrkesverksamhet, även om den låg långt tillbaka i tiden, fick den sjuke att känna sig säkrare, mindre nedtryckt och vilsen i en ovan miljö. Både livskvaliteten och sjukdomstillståndet påverkades gynnsamt.

Jelena Zetterström
tidigare mångårig konsult vid
Serafimerlasarettet
och
Sabbatsbergs sjukhus

Olåt från Högskoleverket

I rikspressen den 24 oktober stod att läsa en helsidesannons från NOT – ett projekt drivet av Högskoleverket och Skolverket på regeringens uppdrag. Däri uppmanas vi att lyssna till musiken från sfärernas harmoni. I denna text får vi lära oss, i vår modernaste av all tider att

1. vår vetenskap inte längre är sann, utan bara sannolik;

2. man inte längre kan se skillnad på fysik, religion, biologi och filosofi; ▶

ANNONS

3. varje vetenskaplig upptäckt ger enorma återverkningar på vårt sätt att se världen;

4. ett plus ett inte längre alltid är två;

5. kvantfysiken har mycket gemensamt med österländsk filosofi;

6. den sfärernas harmoni som Pytagoras trodde sig ha funnit verkligen existerar;

7. vi kan återfinna den om vi går utöver gränserna mellan naturvetenskap, teknik och filosofi.

Till detta kan sägas:

1. Man har inom naturvetenskapen levt med insikten om kunskapens allmänt relativa karaktär i flera sekler. Under just denna tid har man bl a just därigenom kunnat göra oerhörda framsteg på vetandets område. Vad för slags kunskap eftersträvar NOT egentligen?

2. En principiell skillnad mellan å ena sidan modern fysik och biologi, å andra sidan religion och metafysik är just att de förra, till skillnad från de senare, ser kunskapen som en process, som resultatet av praktiskt arbete i jorden, inom industrin och i samhället samt som resultatet av vetenskapliga experiment. De senare ser den, tydligen i likhet med annonsörerna, som något som bara ligger där fixt och färdigt (t ex som en sfärernas harmoni), redo att upptäckas om vi bara »går över gränserna».

3. De flesta vetenskapliga upptäckter uppstår således ur ett praktiskt behov och är av trivialt slag. De är sannolikt inte ens kända av annonsörerna och har därför knappast påverkat deras världsåskådning i någon enorm utsträckning.

4. Ett plus ett inom aritmetiken är fortfarande två, och man känner oro, om än inte förvåning, om våra myndigheter avser att börja intala oss något annat.

5. Om det är sant att den hinduiska filosofin liknar kvantfysiken så är det minst lika sant att igelkotten liknar skurborsten. Frågan är i båda fallen vad man drar för slutsatser av det. Att man skulle kunna ha utvecklat atomenergin och elektroniken genom uppenbarelse, fasta och meditation?

6. Det råder vid det här laget, åtminstone sedan Galileis upptäckt av Jupiters månar, stor enighet om att några kristallsfärer som omger världsalltet med största sannolikhet inte existerar. Huruvida universum ändå kännetecknas av »harmoni» (vad detta nu skulle vara) eller disharmoni kan annonsörerna gärna meditera över på fritiden men förskona allmänheten från sådant trams!

7. Ty vi är många som ryser inför tanken på att Högskoleverket och Skolverket – eller någon annan – en dag kommer att proklamera att man upptäckt Sanningen om sfärernas harmoni och tvinga oss att leva i enlighet därmed.

NOT-projektets taffliga försök att rekrytera ungdom till naturvetenskaplig utbildning genom att stryka flummiga modefilosofier som New Age medhårs är patetiskt och vilseledande. I stället för att i vetenskaplig anda ta upp striden med den moderna vidskepelsen tar man på sig dess fältuniform. Byt ut styrelsen eller lägg ner!

Hans Isaksson
Företagsläkare, Ljungby

Kan vi förvägra patienten rabatt?

Med anledning av artikel i Läkartidningen 42/98 om Viagra undrar jag: »Kan doktorn vägra patienten rabatt genom att inte fylla i/kryssa över signumrutan – utan att senare i någon instans fällas för detta?»

Bo Brämberg
dr, Karlshamn

Kommentar

Kort sammanfattat kan man säga att efter Läkemedelsreformens ikraftträdande den 1 januari 1997 spelar signumrutorna på receptblanketten inte längre någon roll. Frågan om läkemedlet omfattas av läkemedelsförmån eller inte styrs av andra faktorer som inte är kopplade till den enskilda behandlingssituationen.

Förskrivarens kryss eller icke kryss påverkar således inte längre patientens rätt till högkostnadsskydd.

Förhandlingsavdelningen
Sveriges läkarförbund

Ge er till känna!

Läkartidningen har som huvudregel att på insändar- och debattsidorna ej publicera anonyma insändare. Undantag kan dock göras t ex när författaren tar upp problem med viss allmängiltighet, men där ett offentliggörande av identiteten kan vålla skribenten personlig skada.

Författaren kan i sådana fall uttrycka önskemål om anonym publicering. Dock måste hans eller hennes identitet vara känd av redaktionen, bl a för undvikande av förfalskade inlägg. Vidare kan redaktionen behöva nå författaren beträffande oklarheter i texten, eller för att delge eventuella repliker etc.

Redaktionen förbehåller sig rätten att avgöra om inlägget skall publiceras eller ej. Vid publicering respekteras då självfallet önskemålet om anonymitet, såväl i den tryckta texten som i kontakter med eventuellt berörda instanser eller personer, som kan behöva beredas tillfälle till kommentar.

Därför: Uppge alltid författarnamnet i följebrev eller på annat sätt, med begäran om anonym behandling. Inlägg där författaren är okänd även för redaktionen publiceras aldrig.

Red